

Валютній лібералізації бути?

Марта ЛОЗЕНКО,
старший юрист Sayenko Kharenko

Протягом кількох останніх років тема валютної лібералізації є однією з найважливіших для обговорення бізнес та експертним середовищем, останні зміни регулярно та миттєво висвітлюються медіа ресурсами. Це відбувається небезпідставно, зважаючи на те, які додаткові заходи валютного контролю були введені НБУ в 2013-2015 рр. для стабілізації ситуації на валютному ринку в умовах і без того досить жорсткого режиму валютного контролю, який історично існував в Україні.

Очевидно, що у зв'язку зі стрімкою девальвацією національної валюти додаткові заходи НБУ, спрямовані на обмеження відтоку іноземної валюти з країни та спекулятивної торгівлі на внутрішньому валютному ринку, були вимушеною захисною мірою. Можна по-різному ставитися до запровадження таких обмежувальних заходів (особливо з позиції прав іноземних інвесторів та інвестиційної привабливості країни), але з огляду на сьогодення, можемо констатувати, що така «шокова терапія» від НБУ все-таки зробила свій внесок у стабілізацію курсу гривні.

Що вже відбулося?

Разом з поступовим відновленням економіки та стабілізацією ситуації на валютному ринку в 2016 р. НБУ взяв курс на поступову лібералізацію валютних обмежень. Насамперед, це стосується тимчасових валютних обмежень, дію яких гостро відчували по обидва боки кордону (як іноземні інвестори ззовні, так і український бізнес всередині країни).

Так, на сьогодні скасовано або суттєво пом'якшено всі ключові тимчасові валютні обмеження. Наприклад, в контексті обмежень щодо здійснення розрахунків за експортно-імпортними операціями НБУ послабив обмеження щодо періоду розрахунків за експортними та імпорт-

ними контрактами, продовживши його до 180 днів (що є максимально можливим строком, встановленим на рівні закону). Також у листопаді 2017 р. НБУ скасував вимогу щодо використання акредитивної форми розрахунків для здійснення авансових розрахунків за імпортом товарів за зовнішньоекономічними договорами.

Стосовно заборони на дострокове погашення за кредитами з нерезидентами, НБУ скасував таку заборону щодо кредитів, які надані нерезидентами-кредиторами українським банкам; погашаються за кошти, які залучаються за іншим кредитним договором з нерезидентом з пізнішим строком погашення; надані за участю іноземного експортно-кредитного агентства; надані іноземними банками або міжнародними фінансовими організаціями (наприклад, ЄБРР, МФК, НЕФКО) тощо.

Що стосується повної заборони на репатріацію дивідендів за кордон в іноземній валюті, то НБУ вже дозволив повертати дивіденди за період 2014-2016 рр., але в межах ліміту на рівні 5 млн доларів США за один календарний місяць. Крім того, з листопада 2017 р. також було дозволено повернення за кордон дивідендів за період до 2013 р. включно, але в межах щомісячного ліміту на рівні 2 млн доларів США.

Також скасовано повну заборону на повернення за кордон коштів, отриманих іноземними інвесторами від продажу цінних паперів, корпоративних прав, та коштів, отриманих внаслідок зменшення статутних капіталів юридичних осіб або виходу з господарських товариств. Повернення коштів за переліченими операціями дозволене в межах

щомісячного ліміту на рівні 5 млн доларів США.

Додатково, поряд з поступовою лібералізацією тимчасових валютних обмежень, регулятор спростив деякі норми валютного регулювання, що існували ще у 2013 р. Як приклад, можна навести скасування застарілої норми щодо отримання акту цінової експертизи від Держзовнішінформ для здійснення резидентами платежів за кордон для оплати робіт та послуг; спрощення режиму індивідуального ліцензування для фізичних осіб для здійснення окремих валютних операцій (наприклад, здійснення інвестицій за кордон, розміщення коштів на власних рахунках за межами України); нововведення до процедури реєстрації кредитів в іноземній валюті від нерезидентів, що дозволя-

ють реєструвати заміну кредитора без залучення позичальника.

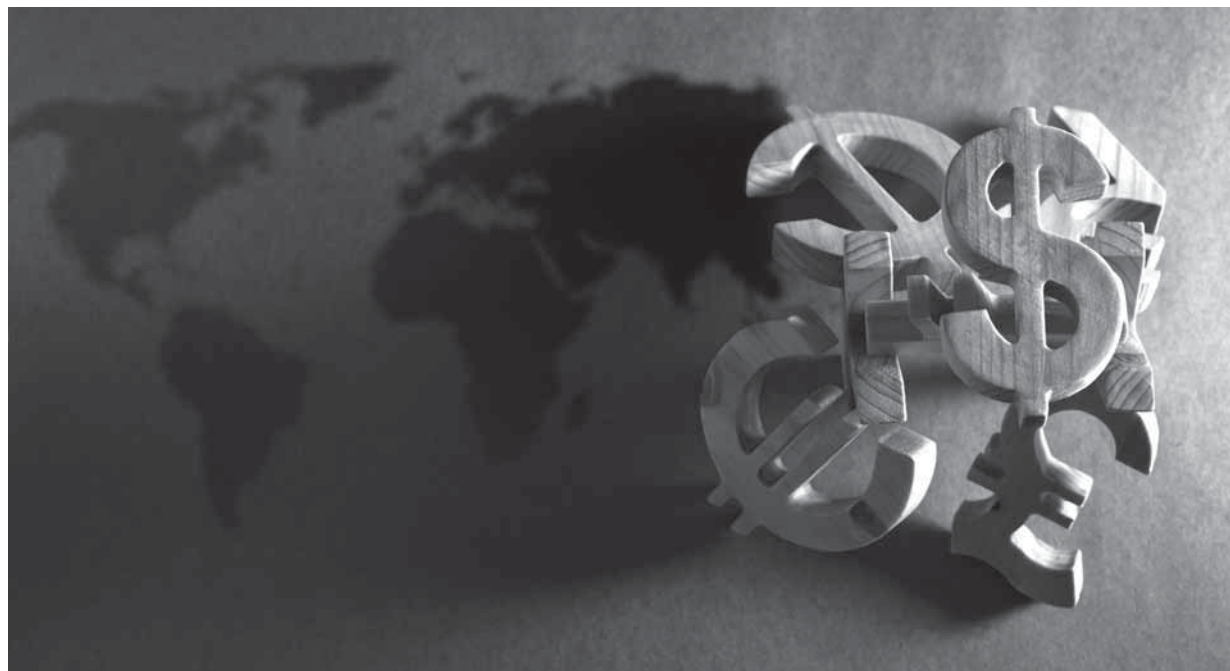
Що планується?

Разом з поступовим зняттям тимчасових валютних обмежень НБУ здійснив чимало кроків у напрямку більш широкого та комплексного реформатування всієї системи валютного регулювання. Зокрема, йдеться про ідею поетапного переходу до моделі вільного руху капіталу згідно з Директивою Ради ЄС (88/361/ЄЕС). НБУ вже розробив та оприлюднив для обговорення концепцію нового валютного регулювання разом із проектом закону «Про валюту».

Ідея із запровадженням вільного руху капіталу виглядає напрочуд позитивним зрушенням для України

Варто зазначити, що паралельно зі спрощенням деяких норм валютного контролю НБУ посилив роль українських банків у моніторингу за здійсненням фінансових операцій. Зокрема, сьогодні банки зобов'язані більш ретельно вивчати такі операції з метою виявлення ризикованих

Передбачається, що закон «Про валюту» має повністю замінити ключовий законодавчий акт у сфері валютного контролю – застарілий Декрет КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 1993 р. Також має втратити чинність не менш застарілий ЗУ «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 1994 р.

Численні інші акти законодавства, в тому числі нормативно-правові акти НБУ, повинні бути приведені у відповідність до закону «Про валюту».

На сьогодні вищезгаданий Декрет КМУ є першоджерелом чинного режиму індивідуального ліцензування, суть якого зводиться до того, що рух капіталу за межі України за ліченими винятками заборонений і можливий лише після отримання відповідної ліцензії НБУ. Новий закон «Про валюту» має встановити діаметрально протилежний принцип – рух капіталу за загальним правилом буде дозволений, якщо тільки це не буде обмежено окремим рішенням НБУ.

Загалом, проект нового закону, запропонований НБУ, виглядає доволі рамковим, адже по суті фіксує лише загальні правила та наділяє НБУ повноваженнями визначати більш детальні правила валютного регулювання окремими підзаконними актами. Окрім того, згідно з проектом закону, у разі необхідності НБУ матиме право й надалі вводити тимчасові валютні обмеження. На сьогодні вони згадуються як «заходи захисту» та можуть запроваджуватися за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, тиску на платіжний баланс України або виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської чи фінансової системи країни. Наявність підстав для введення таких заходів захисту має підтверджуватися Радою з фінансової стабільності. При цьому проект закону встановлює обмеження щодо строку дії заходів захисту на рівні не більше ніж 6 місяців. Водночас, виходячи з формулювань проекту закону, НБУ не забороняється після закінчення 6-місячного періоду ще раз запровадити відповідні заходи захисту, якщо існують для цього підстави.

З-поміж можливих заходів захисту можуть встановлюватися заходи у вигляді обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті, встановлення граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, встановлення особливостей проведення операцій, пов'язаних з рухом капіталу, а також запровадження спеціальних дозволів на проведення окремих валютних операцій.

Варто звернути увагу на те, що хоча поняття «індивідуальних ліцензій» має відійти в минуле разом з Декретом КМУ, вищезгадані «спеціальні дозволи» на проведення окремих валютних операцій виглядають чимось схожим на індивідуальні ліцензії. Однак поки що їхня основна відмінність вбачається у тому, що необхідність отримувати спеціальні дозволи матиме тимчасовий та «ad hoc» характер.

Загалом, запланована ідея із запровадженням вільного руху ка-

піталу виглядає напрочуд позитивним зрушенням для України, її інвестиційної привабливості та поживлення транскордонних економічних зв'язків з усіма наслідками від цього для української економіки. Однак така прогресивна ідея дещо псується «ложкою дьогтю» в тому сенсі, що наразі часові межі її реалізації виглядають досить туманно. Сьогодні важко прогнозувати, скільки часу пройде до того моменту, як проект закону «Про валюту» буде поданий на розгляд Парламенту, а також скільки часу після цього знадобиться для його прийняття та набуття ним чинності. До того ж у проекті закону міститься відтермінування та згадується, що він набуде чинності через 6 місяців після його опублікування.

На рівні концепції НБУ визначив, що повний перехід до нової моделі валютного регулювання має відбутися у три ключові етапи. На початковому етапі повинні бути повністю зняті обмеження з експортно-імпортних операцій та прямих іноземних інвестицій. На наступному етапі планується зняття обмежень з портфельних інвестицій та кредитних операцій юридичних осіб. На останньому етапі будуть зняті всі обмеження для фінансових операцій фізичних осіб.

Однак для реалізації цих етапів найважливішим буде не стільки прийняття нового закону «Про валюту», скільки забезпечення існування низки сприятливих передумов для зняття валютних обмежень, зокрема забезпечення стабільності макроекономічної ситуації та фінансової системи, а також впровадження змін до податкового законодавства в контексті імплементації рекомендацій згідно з планом BEPS та деофшоризації української економіки.

Відповідну позицію НБУ виклав у запропонованому проекті закону «Про валюту», в якому передумовами до скасування нинішніх механізмів валютного контролю буде введення в дію закону про міжнародну співпрацю України у галузі оподаткування. З-поміж іншого, такий закон повинен визначати правила оподаткування контролюваних іноземних компаній, заходи стосовно запобігання зловживанням у зв'язку із застосуванням договорів про уникнення подвійного оподаткування, правила оподаткування постійного представництва, правила звітності у розрізі країн для міжнародних груп компаній, а також запровадити міжнародні стандарти для автоматичного обміну інформацією з фіскальними органами інших країн. У зв'язку з цим залишається сподіватися, що Україні вдасться якомога швидше прийняти необхідні податкові нововведення, оскільки це матиме безпосередній вплив на прогрес у контексті переходу до нової системи валютного регулювання.

Прийняли закон щодо протидії домашньому насильству

07.11.2017 р. Верховна Рада прийняла закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні

напрямки реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.

Ярослав БРИЧ, юрист АО «ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

Ярослава ЗАГОРУЙКО, молодший юрист АО «ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

«В Україні ще з 2002 р. діє Закон «Про попередження насильства в сім'ї» (далі – Закон), який передбачає можливість винесення офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства, взяття на профілактичний облік осіб, що вже вчинили насильство, винесення захисних приписів, направлення на корекційні програми. Проте, як показала практика, реагування держави на факти домашнього насильства зазвичай зводилося лише до винесення офіційних попереджень правопорушникам та проведення профілактичних бесід, які рідко мали позитивний ефект.

Нещодавно прийнятий проект Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Проект) має на меті введення комплексного механізму превенції й активної протидії домашньому насильству та скасовує Закон.

Важливими змінами Проекту є розширення кола можливих заподіявачів домашнього насильства (кривдників). Так, критеріями віднесення до них є існування родинних зв'язків, перебування у шлюбі та спільне проживання (незалежно від того, коли такі факти мали місце). Це важлива зміна, адже за Законом коло суб'єктів насильства зводилося лише до членів подружжя (які перебувають у шлюбі на момент заподіяння насильства), «фактичного подружжя» та родичів, які спільно проживають.

Система заходів, спрямованих проти порушників, також повинна

змінитися. Зокрема, впроваджується можливість винесення термінового обмежувального припису до 10 днів. Такий захід працівники поліції можуть застосувати до кривдника у разі безпосередньої загрози життю і здоров'ю.

Також Проект передбачає не термінові обмежувальні приписи, які відповідають нинішнім захисним приписам. Однак якщо сьогодні такі приписи можуть видавати органи поліції за погодженням з прокурором, то Проект передає ці повноваження судам. Для цього у Прикінцевих положеннях передбачаються відповідні зміни до ЦПК України.

Новелою є створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. До цього реєстру вноситься інформація про випадки домашнього насильства. Проблематичним є те, що доступ до реєстру отримує велика кількість посадових осіб. Хоча дані реєстру будуть захищені Законом «Про захист персональних даних», інформація про постраждалу особу зберігатиметься протягом 3-х років, а стосовно кривдника – залежно від результатів розслідування випадків домашнього насильства. Можливість доступу до них посадовими особами майбутньої (значно розширеної) системи організації запобігання та протидії домашньому насильству може призвести до небажання деяких осіб повідомляти про факти насильства.